

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Posouzení zůstavitelovy schopnosti psát a z toho vyplývající formální náležitosti závěti (smyslově postiženého nebo negramotného)

Nejvyšší soud ČR v rozsudku spis. zn. 21 Cdo 4880/2016, ze dne 30. 10. 2017, řešil otázku, zda zůstavitel, který se umí (pouze) vlastnoručně podepsat, ať již z důvodu negramotnosti nebo zdravotního postižení, musí projevit svoji poslední vůli formou notářského zápisu před svědky (či nikoliv), resp. zda je nutné tohoto zůstavitele považovat za zůstavitele, který není schopen psát ve smyslu ust. § 65 odst. 1 notářského řádu.

Žalobci zpochybňovali platnost závětí sepsaných ve formě notářského zápisu s tím, že v době, kdy byly závěti vyhotoveny, byl zdravotní stav jejich otce (zůstavitele) po mozkové příhodě takový, že nemohl učinit tyto právní úkony, neboť zdravotní stav mu to neumožňoval, že „po mozkové příhodě trpěl pravostrannou hemiparesou, afasií, poruchami symbolických funkcí, s kontrakturami a trofickými poruchami, což mu nedovolovalo činit písemné úkony“, a proto „jsou přesvědčeni, že při sepisování obou závětí nebyl schopen vnímat rozsah a obsah těchto písemností a tyto podepsat“.

Zjištění skutkového stavu sporného případu

V průběhu řízení před soudy nižšího stupně bylo zjištěno a zhodnoceno, že zůstavitel nebyl v době podpisu předmětných závětí schopen psát, a to v důsledku mozkové mrtvice a ochrnutí pravé poloviny těla, přičemž se (jako pravák) naučil levou rukou napodobit svůj podpis podle vzoru, což však neznamená, že měl funkční schopnost psaní“, že rovněž „žalobci prokázali, že zůstavitel v době sepisu předmětných závětí (i v době předcházející) v důsledku zdravotních postižení po mozkové mrtvici (těžká vada pohybového ústrojí, postižení některých mozkových funkcí) nebyl schopen psát souvislý text (neměl funkční schopnost psaní), byl pouze schopen levou rukou napodobit svůj podpis z doby předcházející zdravotnímu postižení (který u sebe nosil napsaný na kartičce)“, že „při úkonech vyžadujících psychomotorické dovednosti, jimiž zůstavitel z důvodu zdravotního postižení nedisponoval, měl zajištěnu pomoc další osoby (pomoc v domácnosti, úřední úkony, doprovod k lékaři apod.)“.

Pravidla závěti ve formě notářského zápisu

Podle ust. § 65 odst. 1 notářského řádu je-li účastníkem někdo, kdo nemůže číst nebo psát, může notář sepsat notářský zápis pouze za účasti dvou svědků úkonu. Tito svědci musí být přítomni při projevu vůle účastníka o tom, co má být pořato do notářského zápisu a při předčítání notářského zápisu a jeho schválení tím účastníkem, v jehož zájmu byli přítomni. Jsou-li přibírání svědci úkonu, notář uvede do notářského zápisu důvod jejich účasti, tedy, že účastník nemůže číst nebo psát (srov. § 68 odst. 4 notářského řádu). Svědkové úkonu nemusí být účastni celému jednání o obsahu notářského zápisu. Vždy však musí být přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pořato do notářského zápisu, při jeho projevu, jímž schvaluje notářský zápis, a v době, kdy se tento účastník seznamuje s obsahem notářského zápisu, tedy v době, kdy mu je notářský zápis předčítán nebo si ho čte, může-li číst (ust. § 68 odst. 1 notářského řádu).

Posouzení případu Nejvyšším soudem

V posuzované věci odvolací soud (i soud prvního stupně) naposled vycházely ze závěru, že „zůstavitel neměl v době sepisu závětí zachovanou schopnost psát“, a tudíž jeho závěti sepsané notářskými zápisy měly být pořízeny za účasti svědků. Zůstavitel byl pravák a v době pořízení předmětných závětí trpěl v důsledku cévní mozkové příhody pravostrannou hemiparesou (ochrnutím pravé poloviny těla), expresivní afasií a poruchou symbolických funkcí, které způsobily závažné poruchy psaní, čtení, počítání, avšak zachovaly schopnost řeči psané i mluvené rozumět. Jednalo se o ztrátu již nabyté schopnosti komunikovat projevující se navenek poruchou vlastní tvorby mluvené i psané řeči. Z uvedeného je zřejmé, že toto postižení zůstaviteli zcela neznemožňovalo schopnost komunikovat, pouze ho v komunikaci omezovalo, nikoliv však takovým způsobem, aby snižovalo jeho možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závětí a projevit svou vůli. V této souvislosti je na místě poznamenat, že **zjištění, zda účastník může psát, provádí notář zpravidla na základě prohlášení účastníka. Pokud se sám domnívá, že účastník psát nemůže, a účastník to popírá (např. právě tehdy, kdy neumí psát a má naučený podpis), notář nemá možnost bez jeho součinnosti provádět jakékoli šetření; takový úkon by měl odmítnout, případně jej provést pod podmínkou, že o svých pochybnostech uvědomí účastníka, poučí ho o následcích takového úkonu a tyto skutečnosti uvede do notářského zápisu.**

Judikatorní význam rozhodnutí

Nejvyšší soud je toho názoru, že již z hlediska gramatického i logického výkladu **je třeba schopnost „psát“ vnímat jako komplexní dovednost, nikoliv pouze jako možnost se jednorázově „podepsat“.** K tomu podotýká, že **„neschopnost psát“ pochopitelně může být vyvolána i dlouhodobou nemocí účastníka, příp. jejími následky (stejně tak jako jeho dočasným zraněním, nevzdělaností apod.).** V projednávané věci je proto na místě hodnotit zůstavitele jako „neschopného psaní“, a tedy ve smyslu ust. § 65 odst. 1 notářského řádu jako účastníka, který - vzhledem k tomu, že nemohl v době pořízení závětí psát - mohl sepsat notářský zápis jen za účasti dvou svědků tohoto úkonu.

Jelikož na notářský zápis sepsaný účastníkem, který nemůže psát, je nutno pohlížet jako na právní úkon výjimečné povahy, notářský řád upravuje jeho obligatorní náležitosti, které musejí být splněny, jinak písemnost nelze považovat za notářský zápis, a tedy ani za veřejnou listinu. Základní náležitost představuje právě požadavek, že tento notářský zápis musí být sepsán pouze za účasti dvou svědků úkonu. Tento postup při sepisu závětí zůstavitele formou notářského zápisu vymezený ust. § 65 odst. 1 notářského řádu (potažmo ust. § 68 odst. 1 a 4 notářského řádu) však dodržen nebyl.

Závěť pořízená soukromou listinou

Uvedené hodnocení a výklad schopnosti psát by měl platit i pro pořízení závětí soukromou listinou (osoby se smyslovým postižením za účasti 3 svědků), tedy ve smyslu ust. 1535 odst. 2 za podmínek ust. § 1536 ve spojení s ust. § 563 občanského zákoníku při dodržení podmínek pro účast svědků dle ust. § 1539 až 1541 občanského zákoníku.

Richard W. Fetter,

autor je právníkem specializujícím se na občanské a pracovní právo

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)